

GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ

Interjú Grosschmid Péterrel

1850. július 14-én Madách Imréné Majthényi Anna osztályegyezséget kötött gyermekeivel, s ennek értelmében az ősi Madách-birtokot, Alsósztrégovát a legidősebb fiú, Madách Imre örökölte, az anyai birtokrészt, Csesztvét Madách Károly kapta örökségül házasságkötése után. Grosschmid Péter Madách Imre testvérbátyjának, Madách Károlynak az ükunokája. Hogy is néz ki a Madách család genealógiája Madách Károlytól kezdve?

Madách Károly Csernyus Emmával kötött házasságából 7 gyermek származott, közülük az 1858-ban harmadikként született fiú, Madách Pál örökölte Csesztvét. Az ő felesége volt báró Buttler Matild. Legidősebb gyermekük, Madách Alice lett az én nagymamám, aki 1907-ben ment feleségül márai Grosschmid Károlyhoz, a kassai id. Grosschmid Károly fiához. Ő testvére volt annak a Grosschmid Gézának, aki többek között Márai Sándor és Radványi Géza édesapja volt.

Milyen gyermekkori emlékek kötik Csesztvéhez?

Körülbelül négy- vagy ötéves koromban kerültem először Csesztvére, és attól kezdve nagykaszasz koromig kevés kivétellel ott töltöttem a nyári – és sokszor a téli – vakációimat. Nagymamám kifejezetten bátorított, hogy barátkozzam a helyi gyerekekkel. Abban az időben a most múzeumként működő épületben nagymamámon és idős édesanyján kívül még három család lakott, közülük az egyiknek volt egy velem egykorú kislány, akivel hosszú időre szóló barátságot kötöttünk. Eleinte furcsállottam a helyi tájszólást és a tájnyelvi fordulatokat, de hamarosan megszoktam, és meg is tanultam az ottani beszédet. A ház melletti gazdasági udvarban még álltak az egykori istállók, a kocsiszín és a kamra, ezt színesítették a házban lakók állatainak óljai, a kis veteményeskertek. Nagymamának – aki akkoriban az államosítás után megmaradt néhány hold földjével kuláknak számított – volt két lova is, amelyeket a földekkel együtt egy közelben lakó család gondozott a termés feléért.

Az egyik istállóépület végében kovácsműhely volt, ott ácsorogtam naphosszat, figyelve, hogy alakul a kovács kalapácsa alatt a vörösen izzó vasdarab csavarrá, kampóvá, kocsí, szekér valamilyen alkatrészévé. A faluban élő öreg bognármester a kertjében levő kis műhelyben faragta a szekér többi alkatrészét, és végül a kovácsműhely előtti tágas udvarban rakták össze működő-guruló alkatmatossággá.

Megismertem az állatokat, a velük való bánásmódot, megtanultam kaszálni, lovas kocsit hajtani, lovat be- és kifogni és együtt őriztem libát a tarlón a parasztyerekkel.

Nagymamát, a volt földesurat szerették, tisztelték a faluban, még a Rákosi-korszakban is kijárt neki a nagyságos asszony megszólítás.

Amikor ma ellátogat Csesztvére, hogy tekint arra a házra, amely Önnek a nagyszülőknél töltött emlékeket idézi, most pedig egy múzeumba lép be, amely már nem a család tulajdona?

Régóta múzeumként látom a házat. Már az 1963–64-es átalakítás is sokat változtatott a korábbi állapoton, aztán Nagymama halála után végképp átalakult minden. Egy ideig kölcsönkértük néha a kialakított vendéglakrészlet, és a gyerekeimmel, barátainkkal sok szép napot, hetet töltöttünk ott. Később megvásároltam a termelőszövetkezettől az egykori gazdasági udvart, ahol addigra az épületek nagy részét lebontották, és a kocsiszín végében a kocsis számára korábban kialakított kis lakásban nyaraltunk jó pár évig. A ház már akkor megérett a bontásra, aztán néhány évvel ezelőtt a hirtelen hullott nagy hó alatt beroskadt a teteje, és akkor le is bontattuk. Most a gyerekeimé a telek, talán egyszer építenek rá valamit.

Hogy nézett ki gyermekkorában a ház, a kert?

A ház magán viselte a háború és később a gazdtalanság nyomait. Mivel az épületet államosították, a benne lakóknak nem volt érdeke a karbantartás, a termelőszövetkezet megalakulása után a középső legnagyobb szobát ideiglenes magtárnak használták – miközben az egykori uradalmi magtárat kultúrházzá és mozivá alakították. A ház körül az ott lakó családok ólakat építettek, a kertben baromfi szaladgált, disznóólak szaga terítette be a környéket. A hosszú – akkor még nyitott – verandán pelenkák és ruhák száradtak, a falakon még láthatók voltak az átvonuló szovjet hadsereg által hagyott feliratok.

A parkerdő útjait eleinte Nagymama tartotta rendben, később a múzeum kialakításával egyidőben az egykori parádés kocsis, Gúth Sándor és családja, akik szerény fizetést kaptak ezért a megyei természetvédelmi hivataltól. A kert fűvét teheneik számára kaszálták, a gyümölcsöt összegyűjtötték, a gyümölcsfákat is gondozták. A ház körüli területet 1964-ben alakították olyan parkká, aminek a maradványai ma is láthatók. A ház mögött álló akkor még két óriás fenyőfa mögött nyesegetett, alakított puszpángsövény fogott közre egy sétautat, a frissen telepített rózsák színes foltokkal tették változatossá a mindig rövidre kaszált gyepet. Aztán valamikor a 70-es években a hivatal úgy döntött, hogy nem fizet tovább a kert gondozásáért, attól kezdve egy ideig még lendületből, kvázi társadalmi munkában – az összegyűjtött széna ellenértékéért – rendben tartották. Később – az akkori múzeumi gondnokkal kialakuló vita folyományaként – teljesen felhagytak vele. Azóta a kert egy-egy központi felbuzdulás nyomán néha több kárt, mint hasznot okozó takarítást leszámítva, pusztul. Néhány évvel ezelőtt a falu vehette kezelésébe mind a múzeumot, mind a kertet, de meg-

felelő erőforrások híján legfeljebb a jelenlegi állapot fenntartására van mód. Új fejlemény, hogy néhány tájépítész egyetemi hallgató a polgármesterrel egyeztetve terveket készít a park rehabilitációjára. Ha lesz erre pályázati forrás, akkor reményeink szerint az 1850-es években kialakított park visszanyeri régi szépségét.

Madách Alice

Őrizték a családtagok, köztük nagymamája, Madách Alice a költő emlékét? Tisztában voltak a családtagok Madách Imre műveinek irodalmi értékével?

A költő emlékét a család tiszteletben tartotta és őrizte. Hadd utaljak itt Márai Sándor egy mondatára, amit Nagymamáról írt az Egy polgár vallomásai című könyvében: „[nagybátyám] *finom és csendes nógrádmegyei lányt vett el, a legnagyobb magyar klasszikus drámaíró leszármazottját, s gyermekkoromban több nyarat töltöttem az irodalomtörténeti híró nógrádi kastélyban és a parkban, ahol az ő, e nyughatatlan lelkű, s férfikora alkonyán félőruült magyar zseni drámai költeményének sorait skandálta. Ez az «irodalmi rokonság» valamilyen olympusi dicsfényvel övezte szememben nagybátyámat.*”

Nagymamám unokatestvére, Balogh Károly, aki Madách Imre másik testvérének, Madách Máriának volt az unokája, könyvet írt *Madách Imre, az ember és a költő* címmel, amelyet a Madách-kutatók a mai napig forgatnak.

1964-ben, a múzeum megnyitása után Nagymama lett a múzeum gondnoka, tárlatvezetője. A múzeum akkori első kiállításán a tárlókban elhelyezett tárgyak jó része származott a család által megőrzött iratok, könyvek közül. Nagymama mindent jó szívvvel és ingyen adott át a kiállítást szervezőknek.

A múzeumnak nem volt nyitvatartási ideje, ha látogatók érkeztek, Nagymama bármikor kinyitotta a termeket, és kalauzolta az érdeklődőket. Alice néni fogalom lett a Madách emléket kereső látogatók között.

Én is viszonylag korán megismerkedtem a madáchi életmű egy részével, és antikváriumokat látogatva kialakítottam a saját kis gyűjteményemet *Az ember tragédiája* különböző kiadásaiból. Gimnazista koromban a nyári szünetekben sokszor én vállaltam a tárlatvezető szerepét. Annak kapcsán, hogy hogyan viszonyuljak a híres ősohöz és rokonokhoz, kaptam apámtól egy hasznos régi tanácsot: „Aki az őseivel dicsekszik, olyan, mint a krumpli. Ami értékes belőle, a föld alatt van.” A híres rokonsághoz való viszonyt a családban a noblesse oblige elve határozta meg.

Minden családban maradnak fenn anekdoták, amelyeket nemzedékről nemzedékre átadnak. Ismer ilyen történeteket a Madách családról?

A Madách Imrével kapcsolatos történetek összekeverednek az irodalomtörténet és a költő életét kutatók által publikált eseményekkel – szóval nehezen választható külön a családi hagyomány és pletyka a közzajon forgó történetektől, anekdotáktól. Az általam még ismert legöregebb felmenőm se ismerhette személyesen a korán elhunyt költőt, hiszen dédanyám, a 90 évesen elhunyt Buttler Matild születésekor már 6 éve nem élt.

Hány Madách-leszármazott él? Mely rokonai kötik a Madách családdhoz?

Valószínűleg elég sokan vagyunk. A velem körülbelül azonos rokonsági fokon állók közül is tucatnyit ismerek, és sokunknak gyermekei és unokái is vannak Magyarországon és szerte a világban. Andor Csaba, a Madách Irodalmi Társaság alapítója erről sokkal többet tudna mondani, mivel részt vett egy részletes családfa összeállításában.

Hogy őrzi tovább Ön ezt a szellemi hagyatékot, miként viszonyul a Madách-kultuszhoz?

A Madách Irodalmi Társaság alapításakor felkértek, hogy legyek a társaság tiszteletbeli alelnöke. Tudtommal ez a funkció nem szűnt meg, de nem mondhatnám, hogy nagyon aktívan veszek részt a Társaság működésében, viszont nyomon követem azt. Andor Csaba jóvoltából megvan az egyesület által kiadott csaknem minden kiadvány a könyvtáramban.

Minden évben részt veszek a balassagyarmati könyvtár által szervezett megemlékezéseken, és megkoszorúozom a költő balassagyarmati szobrát a család nevében. Ugyancsak elhelyezek egy koszorút a cesztveai szobornál az október elején szervezett ünnepség során.

Rendszeresen viszek látogatókat Csesztvére, akiknek büszkén mutogatom az egykori családi hajlékot és a község másik nagy nevezetességét, az 1212-ben épült Árpád-kori templomot.

Önnek mi a hivatása, mi a foglalkozása?

Eredetileg vegyészként végeztem az ELTE-n, de azóta mindig valahol az informatika, a kémia és a kommunikáció határvidékein dolgoztam. Már egy ideje aktív nyugdíjasként saját kommunikációs ügynökségem keretében veszek részt konferenciák, sajtóesemények szervezésében. Utolsó „rendes” állásom a helsinki Magyar Nagykövetségen volt, ahol tudományos és technológiai attaséként dolgoztam.

Mivel tölti szabadidejét?

Kertészkedek, budapesti városi sétákat vezetek, az unokáimmal vagyok, utazom, kirándulok...

Tudják Önről barátai, munkatársai, hogy rokona annak a költőnek, aki az érettségi tételük volt?

Osztálytársaim már a középiskolában tudták, de nem vettem észre, hogy ez bárkiben különösebb tiszteletet ébresztett volna. Azóta is általában tudják, de inkább a Márai-rokonság derül ki, mert az ő könyveit olvasva sokaknak feltűnik az író eredeti neve és az enyém közötti hasonlóság.

Gyermekei, unokái miként viszonyulnak ehhez a szellemi örökséghez?

Az unokáim még kicsik, de a gyermekeim természetesen tisztában vannak Madách helyével a magyar kultúrában. Sokszor kísér el valamelyikük a Nógrád megyei rendezvényekre, együtt helyezzük el a család koszorúját. Az új Nemzeti Színház megnyitásakor Finnországban dolgoztam, ezért a kapott tiszteletjegyekkel fiam és lányom nézte meg a megnyitó előadást – történetesen *Az ember tragédiáját*.

Rigó Tibor fotója a csesztvei kúriáról